

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Yksityinen palveluntuottaja [Validia Oy]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Validia näkemyksen mukaan on hyvä, että kehitysvammaisia ja vammaisia koskeva lainsäädäntö on yhtenäistä. Validia näkee kuitenkin ongelmaksi sen, että itsemääräämisoikeutta ja rajoitustoimenpiteitä koskevaa lainsäädäntöä ei edelleenkään ole vammaisten kohdalla, vaan se koskettaa vain kehitysvammaisia.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Ei kaikilta osin. Ks. jatkovastaukset

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Erityinen tuki ja valmennus

2.

Henkilökohtaisen avun mallit

3.

Lasten asuminen:

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Ikääntymisrajaus:

Rajaus on ongelmallinen erityisesti rappeuttavien sairauksien ja niistä johtuvien vammojen kohdalla. Tulkinta ikään liittyvistä toimintarajoitteista, rappeumasta ja sairaudesta on haastavaa. Pelkona on, että em. aletaan tulkitsemaan liian laajasti. Perusteluissa on mainittu, että esityksen siirtymäsäännöksen vuoksi ne asiakkaat, jotka jäävät rajauksen vuoksi vammaispalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle, voivat jatkaa vpl- asiakkainaan enintään kaksi vuotta. Validia ehdottaa, että ainakin asumispalvelujen kohdalla, jotka voidaan käsittää elämänmittaisiksi palveluiksi, kyseisestä siirtymäsäännöksestä luovutaan. Nykyisten asiakkaiden tulisi voida asua elämän loppuun asti vammaisten palveluissa.

Validia pitää kuitenkin hyvänä, että soveltamisalan piiriin tulee uusia ryhmiä, mm. autisminkirjon ihmisiä.

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lasten asumisen sisällyttäminen lakiin on myönteinen asia ja selkeyttää sitä vammaispalvelun tukitoimena.

Lyhytaikaisen hoidon sisällyttäminen lakiin mahdollistaa ns. tilapäishoidon myös muille kuin kehitysvammaisille ja on siten yhdenvertaisuutta tukeva.

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Hiukan epäselväksi jää valmennuksen ja erityisen tuen eroavaisuudet. Lisäksi lain perusteluissa on mainittu erityisen tuen kohdalla, että jos päivätoiminta järjestetään laadukkaasti, ei ole erikseen tarvetta erityiselle osallisuuden tuelle. Kuitenkin erityisen tuen kohdalla mainitaan muun muassa harrastukset. Pykälän / perustelujen jälkeen jää epäselväksi, missä ja mihin tilanteeseen erityinen tuki (osallisuuden tuki) on tarkoitettu. Päivätoiminta ei saa olla este osallisuuden tuelle ja siten

yksilöllisille harrastuksille niiden vammaisten kohdalla, joilla ei ole oikeutta henkilökohtaiseen apuun.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

Validia pitää hyvänä valmennukseen liittyviä pykäläiä. Valmennus mahdollistaa esimerkiksi muuttovalmennuksen tai valmennuksen vammautumisen jälkeen. Validia pitää hyvänä, että valmennukseen ei ole liitetty koulutusvaatimuksia, vaan huomioon otettavaksi tulee vammaisen ihmisen tarpeet.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säättämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Validia pitää hyvänä ja tarpeellisena, että henkilökohtaisen avun tuottamistapa on otettu mukaan vammaispalvelulakiin. Nykyisten kuntien ohjaus asiassa on ollut vaihtelevaa. On tärkeää, että henkilökohtaista apua on mahdollistaa toteuttaa ostopalveluna tai palvelusetelillä, koska kaikki henkilökohtaisen avun piirissä olevat henkilöt eivät halua tai voi muusta syystä toimia työnantajina. Lisäksi työnantajamallin vuoksi osa vammaisista on jäänyt ilman henkilökohtaista apua, kun sopivaa henkilöä ei ole löytynyt. Ostopalveluna tai palvelusetelillä tuotettu palvelu voi helpottaa henkilökohtaisen avun saamista.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Aikaisempaa sääntelyä ei vammaisen lapsen asumisesta kodin ulkopuolella ole. Nykyisten kunnat ovat tulkinneet mm. lastensuojelun tarvetta eri tavoin. Osa kunnista on katsonut, että lapsen asuminen muualla, kuin lapsuuden kodissa on aina lastensuojelullinen asia, vaikka näin ei ole.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Lyhytaikaisesta huolenpidosta säätäminen tukee vammaisten yhdenvertaisuutta (kehitysvammaiset – muut vammaiset)

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Päivätoiminnan tarve (määrä) tulee perustua vammaisen tarpeisiin. Mikäli vammaisen osallistuu päivätoimintaa vähemmän kuin 5 kertaa viikossa, tulee sen perustua vammaisesta johtuviin syihin, eikä hyvinvointialueen resursseihin tai kategoriin päätöksiin päivätoiminnan määrästä.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

-

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Eivät

Perustele tarvittaessa kantasi

Validia toteaa, että kehitysvammaisia koskeva itsemääräämisoikeutta ja rajoitustoimenpiteitä koskeva lainsäädäntö ei ole vammaisalalla riittävä. Lainsäädäntöä tarvittaisiin kipeästi myös vammaisille. Nykyinen lainsäädännön puutteellisuus on riski asiakkaan oikeusturvalle.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

-

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Validia toteaa, että vammaispalvelulain uudistus tulee tarpeeseen. Ikääntymisen vahvempi raja on kuitenkin riski ikääntyville vammaisille tai ikääntyville henkilöille, jotka sairastuvat pitkäaikaisesti. Aikaisemmin raja on koskettanut vain henkilökohtaista apua ja nyt se on suunniteltu koskeväksi vammaispalveluja kokonaisuudessaan. Validialla on kokemuksia, että jotkut kunnat pyrkivät siirtämään jo nyt vammaisia ikääntyneiden palveluun. Validia toteaa myös, että lakiuudistuksessa mainittu kahden vuoden siirtymäaika (perusteluissa on mainittu, että esityksen siirtymäsäännöksen vuoksi ne asiakkaat, jotka jäävät rajauksen vuoksi vammaispalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle, voivat jatkaa vpl-asiakkain enintään kaksi vuotta) ei ole vammaisten edun mukainen, eikä vammaissopimuksen mukainen. Asumispalvelut ovat elämänikäisiä palveluja, joissa asiakkaan tulisi voida asua elämänsä loppuun. Siirto vammaispalvelujen piiristä sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluun voi olla asiakkaalle myös taloudellinen rasite. Asumispalvelu paikan siirto tulisi perustua myös asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin, eikä ikään.

Validia esittää myös edellä mainitusta vakavan huolensa, että ikääntymisen rajausta voi vaikuttaa siihen, kenelle asumispalveluita myönnetään. Pelkona on, että hyvinvointialueet tulevat rajaamaan oikeutta vammaispalveluihin.

Validia esittää myös huolensa siitä, että jos vammaisen henkilö siirretään vanhuspalveluihin, niin onko siellä riittävää osaamista ja kokemusta vammaisen henkilön hoitamiseen ja ohjaamiseen.

Validia pitää kuitenkin hyvänä, että vammaispalvelulain soveltamisalan piiriin tulee ns. nykyisiä väliinputoajia; mm. autismikirjon henkilöt, joilla ei ole kehitysvammaa.

Validia pitää myös hyvänä, että valmennus ja tuki koskettaisivat jatkossa myös autismikirjon henkilöitä, aivovammaisia ja nuoria muistisairaita. Edellä mainitut ryhmät ovat sellaisia, jotka hyötyisivät arjen valmennuksesta ja usein myös muuttovalmennuksesta tai vastaavasta. Lisäksi uusilla palveluilla, kuten erityisellä osallisuuden tuella voi olla suuri merkitys edellä mainittujen ryhmien saamaan tukeen ja apuun.

Validian käsityksen mukaan hengityshalvaus asiakkaiden hoito on mahdollista asumispalveluissa. Hoitorinkejä on ollut jo nykyistenkin mm. Validian yksiköissä. Validia kuitenkin esittää huolensa sote -alan henkilöstön riittävydestä ihan yleisestikin ja toivoo, että niissä palveluissa, joissa on mahdollista kokeilla ja käyttää muita kuin sote alan ammattilaisia olisi se mahdollista. Palveluita ja asiakkaiden tarpeita pitäisi pystyä avaamaan ja miettimään uudenlaisia ratkaisuja, joka tarkoittaa myös nykyiseltä lupakäytännöltä enemmän joustavuutta.

Hengityshalvaus asiakkaiden kohdalla Validia näkee tarpeelliseksi, että henkilöstöllä on sote alan koulutus. Tämä tulee huomioida muun muassa henkilökohtaisten avustajien kohdalla. Mikäli avustajalta edellytetään sote -alan osaamista, tulee hyvinvointialueiden huomioida tämä ostaessaan palveluita.

Validia toteaa ihan yleisellä tasolla, että lakiesityksessä puhutaan riittävästä sote alan henkilöstöstä. Validia pitää tärkeänä, että henkilöstöä on riittävästi, jotta vammaiset saavat laadukkaat ja yksilöllisiin tarpeisiin perustuvat palvelut. Validia kuitenkin toteaa, että henkilöstöpula on arkea sosiaalihuollon palveluissa ja tulee vaikeutumaan entisestään, kun ikääntyneiden palvelujen mitoitus nousee ensi vuonna. Tilanteeseen tulisi etsiä aktiivisesti ratkaisuja, jotka palvelisivat kaikkia. Validia esittää, että esimerkiksi vammaisalan ja vammaisten tehostetun palveluasumisen henkilöstön osaamistarpeet tulisi avata ja kokeilla uudenlaisia ratkaisuja muun muassa työparitoiminnalla (sote alan ammattihenkilö – soveltuvan koulutuksen omaava). On enemmän kuin todennäköistä, että tehostetussa palveluasumisessa on sellaisia tehtäviä, joihin ei välttämättä tarvitse sote-alan koulutusta, vaan enemmänkin osaamista. Osaaminen voi perustua kokemukseen tai sitä voi kerryttää työskennellessään. Lisäksi palveluissa tulisi olla mahdollista kokeilla, käyttää ja arvioida sähköisiä palveluja osana henkilöstöresursseja.

Validia viittaa myös lakiin sisältyvään erityiseen tukeen, joka on palveluna hyvä. Erityisessä tuessa ei edellytetä sote alan koulutusta (soveltuva ammattitutkinto). Validia pitää tätä hyvänä ratkaisuna. Validia toteaa, että vastaava ratkaisu pitäisi ulottaa myös asumisen palveluihin. Ei ole perusteltua, että erityisessä tuessa tuen antajalla voi olla soveltuva tutkinto, mutta hän ei voisi antaa vastaavaa tukea asumispalveluissa. Esimerkiksi erityisenä tukena voidaan tukea vammaista käymään harrastuksissa. Mikäli harrastuksiin lähdetään asumispalveluista, henkilökunnan on oltava nykyisen lupakäytännön ja vaatimusten mukaan sote alan ammattilaisia. Vastaava ongelma on myös henkilökohtaisen avun osalla.

Erityisen tuen osalta Validia vielä korostaa, että se mahdollistaa mm. aivovammaisten tuen, osallisuuden, harrastukset yms erityisesti niiden kohdalla, jotka ovat jääneet henkilökohtaisen avun ulkopuolelle. Validia toteaa, että sen voimaantulo voisi olla aiemmin, viimeistään vuonna 2024. Ei ole perusteltua jättää kahden vuoden siirtymäaikaa.

Validia pitää lakiesityksessä hyvänä, että siinä on erikseen lyhytaikainen hoito. Tähän mennessä kehitysvammaiset ovat saaneet ns. tilapäishoitoa erityishuoltolain kautta. Usein vammaiset ovat jääneet tilapäishoidon ulkopuolelle. On tärkeää, että eri vammaisryhmät ovat yhdenvertaisia ja myös muilla kuin kehitysvammaisilla on oikeus tarvittavaan tilapäiseen hoitoon.

Valmennusta Validia pitää myös hyvänä. Osa vammaisista nuorista ja nuorena vammautuneista hyötyisivät mm. asumis- tai muuttovalmennuksesta.

Validia pitää hyvänä, että lasten asumisesta muualla kuin lapsuuden kotona säädetään laissa. Tähän asti on ollut epäselvää, että onko kyseessä lastensuojelullinen asia vai ei. Eri kunnat ovat tulkinneet asiaa eri tavoin.

Validia pitää hyvänä, että henkilökohtaisen avun kohdalla lakiin on kirjattu kaikki järjestämisen tavat. Työnantajamalli ei sovi kaikille ja osa kunnista ovat velvoittaneet vammaisia toimimaan työnantajina, ilman, että heillä on siihen kykyä tai osaamista. Ostopalvelut ja palveluseteli ovat hyvä vaihtoehto henkilökohtaisen avun toteuttamiselle. Palvelusetelin osalta Validia toteaa, että sen määrän tulee olla kuitenkin riittävä.

Validia Oy